

Sredozemlje i borba za mir

Ostvarivanje akcija pokrenutih na VII konferenciji nesvrstanih u New Delhiu

Prijetnja nuklearnog rata, koji ugrožava opstanak čovječanstva, najveća je opasnost pred kojom se nalazi svijet, pa se svjetski mir i sigurnost mogu postići samo putem općeg i potpunog razoružanja, naročito, nuklearnog.

Ova se istina suvremenog svijeta može, možda, najbolje iskazati na primjeru Sredozemlja kome, kao jadranska država, pripada i nesvrstana Jugoslavija. Ovo uzavrelo more, kao izvor opasnosti za mir i sigurnost, nameće logikom života, sudbine i opstanaka naroda i njihove slobode, potrebu da se pretvori u zonu mira i suradnje.

Povijesna logika življenja ukazuje i upozorava da je i sudbina suvremenog svijeta koji se kreće rubom rata, a naročito Evrope, najtješnje povezana s dubokim društveno-ekonomskim, političkim previranjima i vojnim sukobima koji već decenijama potresaju Sredozemlje, opterećeno žarištima rata, kao i s veoma izraženom konfrontacijom blokovskih interesa velikih sila. Ti su interesi dugoročni i duboko proturječni.

Zbog svog geostrategijskog položaja i nesvrstane politike SFRJ je ne samo neposredno zainteresirana za procese, već ne može, a da ne bude i direktno angažirana u kriznim situacijama na Sredozemlju, jer je riječ o njenoj sigurnosti. Kad kažemo sigurnosti onda podrazumijevamo očuvanje slobode, nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta zemlje, kao i zaštitu socijalističkog samoupravnog društva od vanjskog i unutrašnjeg neprijatelja i svih oblika agresije, smetnji i pritisaka.

Iz tih je razloga veoma važno što su na Sedmoj konferenciji nesvrstanih zemalja u New Delhiu (7—12. ožujka 1983) nesvrstane zemlje Sredozemlja pozvane da što prije sazovu konferenciju na kojoj bi usuglasile svoja gledišta i pokrenule inicijative za suradnju i jačanje sigurnosti u oblasti Sredozemlja. Skupština SFRJ je (25. travnja 1983) obavezala SIV da izradi program aktivnosti i mjera za ostvarivanje obaveza koje proistječu iz Dokumenta Sedme konferencije nesvrstanih i podnese ga Skupštini SFRJ na prihvaćanje.

Odakle takav interes za tok zbivanja i stanje na Sredozemlju? Evo nekih odgovora.

Oblast konfrontacije velikih sila i blokova

U svjetskoj globalnoj vojno-političkoj strategiji Sredozemlje ima prvorazredan značaj. SAD i NATO su prisutne u Sredozemlju snažnim pomorskim i zrakoplovnim snagama, SSSR također drži jaku flotu, koju, uz znatne napore, održava na približno istom nivou kao i SAD.

Unutrašnja previranja u nekim sredozemnim zemljama mogu dovesti do novih sukoba i problema između pojedinih zemalja te regije, između njih i supersila i blokova. Takve tendencije su naročito izražene u većini arapskih zemalja, posebno u odno-

sima s Izraelom, u čemu pitanje priznanja legitimnih prava naroda Palestine (PLO) na vlastitu državu ima centralno i nezaobilazno mjesto. Tu su i složeni odnosi između aktera ciparske krize i grčko-turskog spora oko Egeja, zatim Libije s jedne, te Egipta i Sudana s druge strane i dr.

U Helsinkiju su došle do izražaja težnje nesvrstanih, neutralnih, pa i nekih blokovskih zemalja za povezivanje sigurnosti Evrope i Sredozemlja. Nije se mnogo postiglo. Supersile, koje inače nisu države toga mora, pružile su otpor stavu o povezivanju sigurnosti Evrope i Sredozemlja.

Stjecajem okolnosti Jugoslavija se našla na veoma osjetljivoj točki. Ona, naime, zauzima centralni dio Balkana koji je teško mimoći u slučaju sukoba blokova i supersila na Sredozemlju, jer glavni kopneni strategijski pravci iz istočne Evrope prema Italiji i centralnom Sredozemlju vode preko Jugoslavije (i obratno).

Osnovni strategijski pravci u nadmetanju oružanih snaga Varšavskog ugovora (VU) i Atlantskog pakta (NATO) na centralnom i istočnom Sredozemlju su lombardijsko-panonski, jadransko-panonski, albansko-bugarski, egejsko-bosforski i sjevernoafričko-bliskooistočni. Računa se da je ukupan kapacitet tih pravaca do 15 armija VU, odnosno do 8 armija NATO, što ukupno za sve pravce i sa obje strane obuhvaća oko 90—95 divizija, odnosno oko 3,500.000 ljudi, 5.000 aviona, 15.000 tenkova i 7.000 ratnih i pomoćnih brodova. Oko polovine kopnenih i zračnih snaga moglo bi biti angažirano preko jugoslavenskog prostora uz udio značajnih pomorskih snaga na jadranskom pomorskom bojištu.

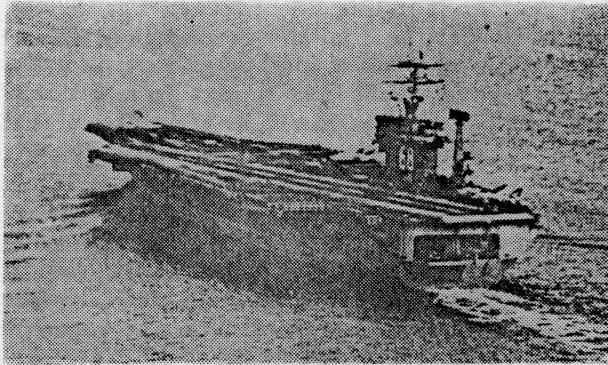
Proizlazi, dakle, da je nezavisna, nesvrstana, samoupravna i socijalistička Jugoslavija bitan faktor balkanske, evropske, sredozemne i svjetske ravnoteže. Njena sigurnost ne može ostati bez utjecaja i reakcije svih progresivnih i miroljubivih snaga svijeta.

Iskustvo prvog svjetskog rata ukazuje na strategijsku važnost sredozemnog prostora. Probojem Solunskog fronta 1918. godine Bugarska je izbačena iz rata, Turska dovedena u bezizlaznu situaciju, a dijelovi Austro-Ugarske od Jadranskog do Crnog mora izloženi su prodoru savezničkih snaga. Britanska dominacija na ovom moru postala je još naglašenija nego ranije, iako ona nije u geografskom smislu sredozemna država.

Priobalne države Italija, Francuska i druge znatno su izgubile od svoje snage i moći, a Sovjetski Savez je gotovo potpuno isključen iz Sredozemlja. Zahvaljujući snažnoj floti, uporištima u Gibraltaru, na Malti, u Aleksandriji i na palestinskoj obali Britanija je čuvala svoju supremaciju.

Drugi će svjetski rat, međutim, značajno izmijeniti odnos snaga velikih sila na Sredozemlju. Fašistička Italija, čija je flota između dva rata bila

jedna od najmodernijih, poražena je. Engleska gubi prestiž, Francuska zadržava u osnovi svoju poziciju, a sve veći utjecaj u ovom moru preuzima SAD — sila koja ne pripada Sredozemlju, a od 1964. i druga nesredozemna sila SSSR.

Nosač aviona (udarni) na nuklearni pogon
»NIMITZ« (SAD)

Zahvaljujući nacionalnim revolucijama i društvenim promjenama u pojedinim zemljama Balkana (u Jugoslaviji, Rumunjskoj, Bugarskoj, Albaniji,¹ Sovjetski Savez stiče snažan položaj u tom regionu svijeta. Donekle ostvaruje svoje davnašnje težnje za prisustvo na Sredozemlju, ali u ograničenom opsegu uslijed nedovoljne pomorske snage i nemogućnosti da osigura vlastite vajnopomorske baze u Jadranskom moru.

Prisustvo SSSR-a na Balkanu izaziva protumjere zapadnih sila nizom akcija, kao što su Maršalov plan, Trumanova doktrina i stvaranje NATO. Rade i na sprečavanju SSSR-a da se učvrsti u Grčkoj i Turskoj. Zbivanjima 1948. godine Jugoslavija se našla uključena između zemalja NATO pakta (Grčka, Turska, Italija) i Varšavskog ugovora (Rumunjska, Bugarska, Mađarska, Albanija).

Od kraja rata pa do danas SFRJ je izložena jačim ili slabijim pritiscima Zapada i Istoka. Napada se njena politika nesvrstanosti i izražavaju rezerve prema socijalističkom samoupravljanju. Ispoljavaju se velikobugarske i velikoalbanske pretenzije za njenim teritorijama. Pri tome se ne preza ni od sprege sa raznim kontrarevolucionarnim i nacionalno-separatističkim snagama raznih boja, naročito oko Kosova. Iz SR Albanije već više od 30 godina eskaliraju napadi na Jugoslaviju. Sve to može poslužiti samo interesima trećih.

Zastoj u politici detanta u globalnim odnosima supersila, ratna žarišta na Bliskom i Srednjem istoku, zatim politička previranja u većem broju zemalja Sredozemlja nepovoljno se odražavaju na međunarodni položaj SFRJ i njenu sigurnost.

Principijelna politika dobrosusjedskih odnosa i pune ravnopravnosti, koju neguje Jugoslavija prema svim svojim susjedima, važan je faktor stabilnosti na ovom blakanskoj i sredozemnoj vjetrometini. Istaknuti primjer takve dobrosusjedske suradnje, koji se često ističe kao značajan za ponašanje u međunarodnim odnosima, su odnosi sa Italijom zasnovani na sporazumu u Osimu.

Positivne društveno-političke promjene u susjednim i drugim zemljama Sredozemlja jačaju snage

nezavisnosti, mira i socijalizma (Grčka, Francuska, Italija, Malta, Španjolska i dr.). Međutim, one mogu da vode i intervencijama sile kojoj te promjene ne odgovaraju, što može da dovede do pogoršanja stanja i sukoba koji bi teško mogli mimoći Balkan, pa i Jugoslaviju.

Mnoga krizna žarišta prijete

Geostrategijski položaj, društvena, politička i ekonomska proturječja, ukazuju da se Sredozemlje može smatrati poprištem veoma izraženim kriznim žarištima. Međutim, kada se sve to poveže, a drugačije se i ne može, s konfliktnim izvorištima i stanjima u širem geostrategijskom prostoru tzv. »kriznog luka« koji obuhvaća priobalne zemlje na liniji Sredozemlje — Azijski (Perzijski) zaljev — rog Afrike, onda ta krizna žarišta postaju još opasnija — eksplozivnija.

Uzroci ovakvog stanja stvari mogu biti različiti. Jedna krizna žarišta nastaju iz teritorijalno-graničnih sporova između država (arapsko-izraelski sukob, trvenja Maroka i Alžira oko Zapadne Sahare, Maroka i Španjolske povodom Ceute i Melille, Španjolske i Britanije oko Gibraltara — britanska flota sa 12 ratnih brodova demonstrativno je 12. IV 1983. uplovila u Gibraltar, itd). Druge pak imaju korijena u etničkim, vjerskim, nacionalističkim, iredentističkim ili hegemonističkim pretenzijama (konflikti oko Cipra, Egipta i Libije, iredentistički napadi Albanije na Jugoslaviju, odnosi Sirije i Libana i dr.). Tu su i oni sukobi koji nastaju uslijed unutrašnjih protivurječnosti, klasnog i socijalnog raslojavanja (Libanon, borba Palestinaca), odnosno oni u kojima preovladavaju elementi kao što su ekonomski, finansijski, trgovački (Grčka — Turska u vezi eksploatacije dna Egejskog mora, Libija — Tunis vezano za kontinentalni pojas i sl.).

Arapsko-izraelski sukob je od svih najduži, najdublji i najteži. Od kubanske krize 1962. godine, dvije do tri velike međunarodne krize koje su gotovo u paničnim razmjerama povećavale vjerovatnost neposredne sovjetsko-američke konfrontacije, izbile su povodom izraelsko-arapskog rata u junu 1967. i u oktobru 1973. godine. Od 1974. godine izraelsko-arapski konflikt dobija novu dimenziju otvaranjem teške libanonske krize, koja, eto, još uvijek traje.

Nakon likvidacije Palestinskog oslobodilačkog pokreta u Jordanu (1970) Libanon postaje glavno teritorijalno uporište ovog pokreta (PLO). Izraelska agresija na ovu zemlju i stravičan pokolj Palestinaca u logorima Šatila i Sabri (Bejrut) u ljeto 1982. godine, kao da su probudili vjerska, nacionalna i klasna raslojavanja u ovoj zemlji i učinili je još prigodnijom za strane pritiske. Naime, značaj Libanona u globalnoj strategiji velikih sila nedvojbeno je dokazan 1956. godine vojnom intervencijom 6. flote SAD i iskrcavanjem njene mornaričke pješadije.

Nakon izraelske invazije Libanona postavlja se pred sve zainteresirane novi zahtjevi za sudbinu ove zemlje. Dalji tok stvari zavisit će od supersila, posebno SAD, te Saudijske Arabije (nafta), Jordana (na realizaciji ideje o jordansko-palestinskoj konfederaciji), zatim od Egipta i Sirije, Iraka i, dakako, o vojnički najjačoj, najopremljenijoj i najrazvijenijoj

državi ovog regiona, Izraela, te od efikasnosti angažiranja OUN i progresivnih snaga svijeta da se iz Libanona povuku sve strane trupe i ostvari pravo naroda Palestine o čemu se pregovara, dok snage OUN razdvajaju strane u sukobu.

U istočnom Sredozemlju, nesvrstani Cipar, izložen je stalnom ugrožavanju njegove slobode. Turska od 1974. godine vojno kontrolira gotovo polovinu otoka, što je produbilo nepovjerenje između dviju etničkih zajednica, te Grčke i Turske. Ovaj je otok već godinama izložen etničkim, vjerskim i političkim trvenjima i vojnom pritisku. Na tom se otoku još uvijek faktički i pravno nalazi pomorska baza Velike Britanije, članice NATO. U ovim teškim uvjetima Cipar će, vjerojatno, još dugo čekati bolje dane života.

Konflikt povodom Zapadne Sahare rasplamsava se nakon povlačenja Španjolske 1975. godine, te suverenitet nad tim područjem zahtijevaju Maroko i Polisario, oslobodilački pokret zapadnosaharskog stanovništva, dok je Mauritanija odustala od teritorijalnih zahtjeva. Alžir i vojno i politički pomaže Polisario. Tako se dvije nesvrstane zemlje Sredozemlja, Maroko i Alžir, nalaze u sukobu u težnji da učvrste i prošire zone interesa. Supersile se u toj situaciji više ili manje priklanjaju jednoj ili drugoj strani, kako bi lokalne konflikte što bolje prebacile na vlastiti kolosjek. SAD su bliže stavovima Maroka, a SSSR zahtjevima Alžira i Polisaria. U toj se igri može dogoditi da Polisario bude žrtva eventualnog sporazuma Alžira i Maroka o Zapadnoj Sahari.

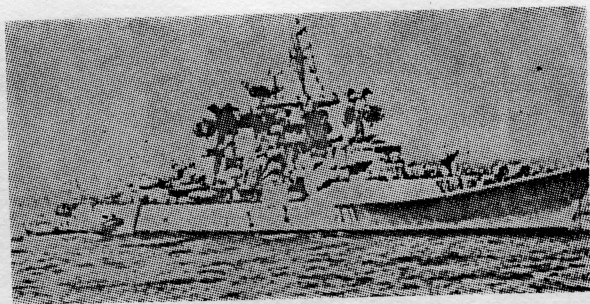
Ovim kriznim žarištima specifičnu težinu daje i privredno-ekonomska nestabilnost znatnog dijela zemalja ove regije, posebno nerazvijenih, koji najviše osjećaju teret krajnje zaoštrenih odnosa razvijenog Sjevera i nerazvijenog Juga, kao i značaj sredozemne i srednjeistočne nafte. Kada je 1973. počelo produbljavanje svjetske energetske krize došlo je istovremeno i do pokušaja upotrebe nafte kao političkog sredstva u rješavanju bliskoistočnog kriznog žarišta od strane arapskih zemalja (članice Organizacije arapskih zemalja izvoznica nafte — OAPEK).

Sve veća ovisnost SAD o stranim izvorima opskrbljivanja, posebno o uvozu nafte iz arapskih država i istovremeno sve veći njen udio u potrošnji energije u oružanim snagama SAD, stavile su ovu zemlju, kao i zemlje zapadne Evrope i Japana, pred ozbiljne probleme. Najoštrija reakcija dolazi iz SAD, koje smatraju izvorišta nafte ovih regiona svojim vitalnim pitanjem za koje su spremne da angažiraju raspoložive snage i sredstva, uključujući i novoformirane armijske snage za brze intervencije.

Ova tako jako izražena žarišta kriza u Sredozemlju, kao i ona druga za sada manje vidljiva, nalaze stalno i produbljeno praćenje, radi što jasnijeg sagledavanja mogućih posljedica i iznalaženja pravovremenih i primjerenih mjera u interesu očuvanja mira u Sredozemlju i sigurnosti Jugoslavije posebno.

Opasno breme naoružanja i jačanje ratnih flota

Sredozemlje ne predstavlja samo svojevrsan mozaik veoma različitih političkih i vojno-političkih orijentacija, ekonomskog razvoja i socijalnih previranja. Ono je posebno opterećeno najtežim bremenom suvremenog svijeta, naoružanjem i vojnim nad-

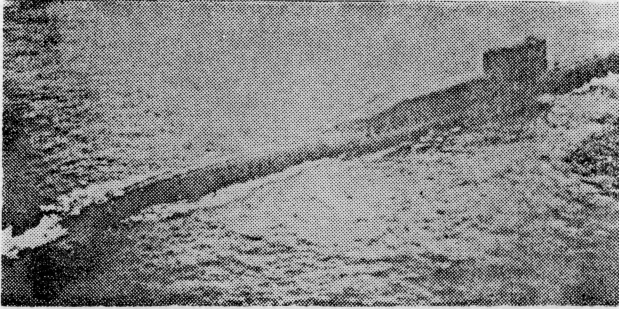
Raketna krstarica vrste »ADMIRAL ISAKOV«
(»Kresta II«) — SSSR

metanjem. Posljednje decenije ukazuju, naročito u vezi sa stalnim izraelsko-arapskim sukobima i aktivnim angažiranjem izvansredozemnih sila SAD i SSSR-a, da se Sredozemlje nalazi u težištu međunarodne zategnutosti i konfrontacije. S obzirom na svoju veličinu bazen je Sredozemlja sa 17 priobalnih država (dvije su otočne) i oko 300 milijuna stanovnika postao jedno od najmilitariziranijih područja svijeta.

Na relativno malom prostoru (najveća dužina Sredozemlja 3.800 km, a širina oko 1.600 km, a ukupna površina oko 2,5 milijuna km²) grupirane su velike i jake oružane snage priobalnih zemalja, s oko 3 milijuna vojnika (bez Francuske), oko 3.000 nuklearnih raketa jačine nekoliko desetina megatona, 4.500 borbениh aviona, 17.000 tenkova, više od 1.000 ratnih brodova. Dodatak tom eksplozivnom teretu su brodovi i zrakoplovstvo 6. flote SAD i druge zrakoplovne i raketne snage ove zemlje, kao i dio francuske Sredozemne flote, te Sovjetska sredozemna eskadra. Oko stotinu podmornica imaju svoje baze u vodama Sredozemlja ili su u njima dislocirane. Flote super-sila nalaze se u punoj borbenoj pripravnosti. Sve to predstavlja fitilj koji može upaliti i manja iskra sukoba na ovom području.

Karakteristična je podjela Sredozemnog mora kao ratišta. Ono se, naime, otokom Sicilijom i Sicilijanskim prolazom dijeli na zapadni i istočni bazen. Prostor na površini, u zraku i pod vodom podijeljen je na pomorska bojišta: jadransko, egejsko, jonsko i tirensko. Oružane snage razmještene na tom ratištu zauzimaju centralan i povoljan položaj za akcije prema Evropi, prednjoj Aziji i Bliskom istoku, sjevernoj Africi i Atlantiku. Ta okolnost u velikoj mjeri, pored ostalih faktora o kojima je već bilo riječi, opredjeljuje zainteresiranost oba vojna bloka i supersila za ovo područje — ratište, u kome postoji dvadeset i šest stranih vojnih baza, što bitno doprinosi militarizaciji Sredozemlja.

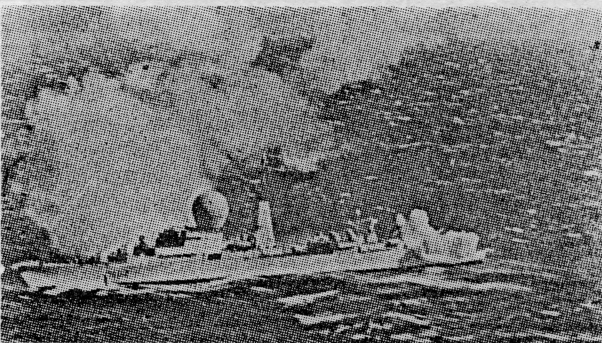
Suvremena tehnika i tehnologija ratovanja kao da su ovo, inače ne baš prostrano ratište, učinili još manjim. U toku II svjetskog rata ratni je brod mogao preći njegovu najdužu pomorsku liniju za 4—5 dana, a podmornica u kombiniranoj plovidbi (dijelom pod vodom) za oko 15 dana, dok je borbeni avion tu razdaljinu (u 3—4 etape) preletio za 15,5 sati. U ovoj deceniji ratnom je brodu potrebno oko dva i po dana, podmornici (na nuklearni pogon, koja ne izlazi na površinu u toku plovidbe) 4 dana, a borbenom avionu (bez ijedne etape) samo 2,5 sata.

*Raketna podmornica na nuklearni pogon
vrste »DELTA« — SSSR*

Treba računati i s tim da je ubojna moć klasičnog naoružanja porasla 12 puta u odnosu na drugi svjetski rat. Pomoću suvremenih elektronskih uređaja, upotrebom satelitske tehnike, sredstava veze i komandiranja može se reći da je čitavo ovo ratište pretvoreno, što se tiče faktora vremena i prostora i mogućnosti taktičke, operativne i strategijske upotrebe snaga, da se slobodno izrazimo, u jedan veliki televizijski studio u kome je moguće pratiti sve što se dešava, ali, za razliku od TV studija, moguće je i utjecati i usmjeravati događaje, pokretati brodove, podmornice, rakete, avione na određene ciljeve.

Južno područje NATO pakta obuhvaća oblasti Italije, Grčke, Turske, Sredozemlja (Crnog mora), jedno je od tri dijela Komande NATO za Evropu. Izolirano je od centralnog područja teritorijom neutralne Švicarske i Austrije. Velika talijanska luka Trst ima osobit značaj, jer spaja pomorske i kopnene puteve koji najkraćim pravcem iz najsjevernijih dijelova Jadrana izvode u Panonsku nizinu i Balkanski poluotok i preko alpskih prevoja u srednju Evropu. Za takav poduhvat (ili pak obrnuti tok kretanja vojnih snaga) potrebna je prevlast na jadranskom pomorskom bojištu. Slična je situacija sa sistemom NATO u Grčkoj gdje je potrebna prevlast u Egejskom moru da bi se ispoljio vojni utjecaj na južni dio Balkanskog poluotoka. Na istoku treba spriječiti forsiranje Bosfora i Dardanela, a na zapadu uspješno kontrolirati Gibraltarski prolaz, a prema jugoistoku Sueski kanal. Uloga ratnih mornarica zemalja NATO u Sredozemlju svodi se uglavnom na osiguranje pomorskih komunikacija na tom ratištu u suradnji sa 6. flotom SAD. Sve do kraja pedesetih godina ovo je ratište bilo pod punom prevlašću pomorskih snaga NATO i 6. flote koja je,

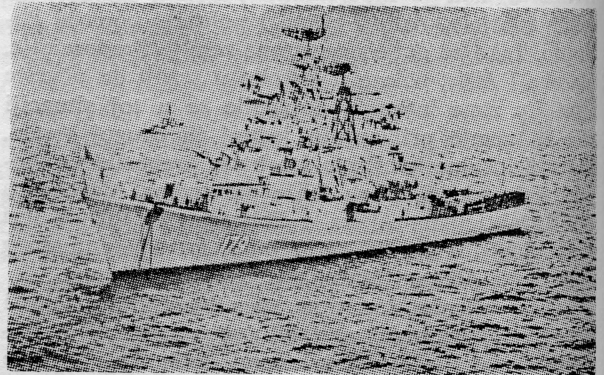

*Raketna krstarica na nuklearni pogon
vrste »SUFFREN« — Francuska*

s osloncem na brojne pomorske i zračne baze, kontrolirala glavne njegove prolaze (Gibraltar, Suez, Bospor i Dardanele).

U to vrijeme je SSSR raspolagao samo sa jednom pomorskom bazom na obali Albanije (otok Sazan — Valona), koju je nakon raskida s ovom zemljom (1961) napustio. A Albaniji se od tada ispoljavaju do 1978. godine interesi NR Kine, koji ponovo oživljavaju 1983. godine.

Od sueske krize i izraelsko-arapskog rata 1956. počinje opadati apsolutno gospodstvo NATO i SAD na ovom moru. Sve je aktivnija uloga SSSR-a, koji koristeći se objektivnom potrebom arapskih država da se oslone na sovjetsku vojno-ekonomsku pomoć u njihovoj borbi protiv agresije Izraela, na koji se oslanja SAD, ispoljava političke, ekonomske i strategijske interese na Bliskom istoku i Sredozemlju. Sputana je, dakle, moć jedne supersile i otvoreni uvjeti direktne konfrontacije vodećih sila svijeta.

Raketni razarač vrste »KASHIN« — SSSR

Sastav i struktura 6. flote su promjenljivi. Nju čine četiri operativna združena odreda. Udarni odred sastoji se od 2—3 velika nosača aviona (sa 170—230 borbenih aviona), 3 krstarice, oko 20—30 razarača, flotile minolovaca i 6 podmornica. Desantni odred ima pored desetak desantnih brodova komandni brod, desantni nosač helikoptera i bataljon mornaričke pješadije (oko 2.000 ljudi). Logistički odred od 10—12 brodova u stanju je da na otvorenom moru i iz pokreta opskrbljuje svim potrebama borbene brodove. Protupodmornički odred raspolaže s protupodmorničkim nosačem aviona i helikoptera (40—50 aparata), 10—12 razarača, fregata i korveta. Kao vojno-politički instrument SAD 6. flota je ispoljavala i osiguravala interese SAD u raznim kriznim situacijama u Jordanu 1957. i 1970, Libanonu 1957. 1975, 1982/83, na Cipru 1963, 1967. i 1974, Suezu 1956, Libiji 1971, izraelsko-arapskim ratovima 1956, 1967. i 1973. godine. Ona je, prema izjavi njenog bivšeg komandanta, prvi ešalon američke vojne sile spreman za brzu intervenciju.

Od 1964. otpočela je u Sredozemlju svoju aktivnost sovjetska Sredozemna eskadra. Najprije je to bio manji odred od desetak ratnih brodova i

podmornica dislociranih iz sastava Crnomorske flote. Od sedamdesetih godina ona stalno jača. U njen sastav ulazi nosač helikoptera »Moskva«, raketne krstarice i razarači, a zatim i nosač aviona »Kijev«, podmornice na nuklearni pogon. Ona se u kriznim situacijama pojačava relativno brzo iz Crnog mora iz sastava Crnomorske flote. Može se pretpostaviti da se u osamdesetim godinama i ona sastoji od 3-4 operativne grupe sličnog sastava (po vrsti i broju) ratnih brodova kao i 6. flota, s manje naglašenom snagom u nosačima aviona i desantnim snagama, ali više ispoljenom raketnom snagom površinskih brodova i podmornica. Sovjetskoj eskardi najteže pada pomanjkanje vojno-pomorskih baza u Sredozemlju. Osnovna namjena sovjetske Sredozemne flote je da neutralizira prisustvo 6. flote naročito u istočnom Sredozemlju i da osigura interese ove zemlje u arapskim zemljama u kojima je SSSR stekao ekonomske, političke i vojne pozicije, kad su te zemlje pod pritiskom izraelske agresije tražile oslonac u sovjetskoj pomoći. Ozbiljne teškoće za ovu sovjetsku eskadru izbile su nakon što je Egipat (1974) povukao svoje odobrenje za baziranje sovjetskih brodova i avijacije. Uvođenjem u naoružanje bombardera dalekog učinka (»TU-22«, »Bekfajer«) naoružanih raketama i baziranih na Krimu (1975. godine) 6. flota je izgubila gotovo svaku šansu da se ozbiljnije angažira u vodama istočnog Sredozemlja.

Jačanjem sovjetske flote u Sredozemlju i povla-

čenjem Francuske (jedine sredozemne nuklearne sile) iz NATO-pakta znatno je porastao značaj Italije i njene ratne mornarice. Ona kontrolira Sicilijanski prostor (širine 78 km) i Otrantska vrata (širine 70 km). Svojim centralnim položajem i osloncima koje pruža u svojim bazama 6. floti predstavlja kičmu obrane glavne pomorske komunikacije (Suez — Gibraltar) od vitalnog interesa za Zapad. Tako SAD planiraju instaliranje 112 »krstarećih« raketa nosača nuklearnih glava na Siciliji. Tome se odlučno srednjim i lakim površinskim ratnim brodovima i protivni KP Italije. Ratna mornarica Italije raspolaže podmornicama suvremene, uglavnom vlastite konstrukcije. Poseban je interes SAD i Zapada da očuva svoje pozicije u ovoj zemlji.

Napomenimo i to da Grčka s Krfom drži »ključ« Otrantskih vratiju, a Turska drugi »ključ« za Bospor i Dardanele, uz napomenu da je ona i jedina zemlja pakta koja, osim Norveške, ima neposrednu zajedničku granicu sa SSSR-om. Međutim, trvenja ova dva vlasnika tako dragocjenih ključeva za SAD i NATO-pakt, kao i nastojanja grčkih socijalista da njihova zemlja izađe iz NATO, slabe njegovu vojnu moć.

Grčki otok Siros (iz grupe cikladskih otočića) od 1979. godine u svom brodogradilištu pruža usluge remonta nenaoružanim brodovima (SSSR-a (od 1979. do kraja 1982. u brodogradilištu Neorin opsluženo je 17 sovjetskih brodova, većinom brodova za opskrbu). NATO gleda na ove ustupke Grčke kao na

Castrol

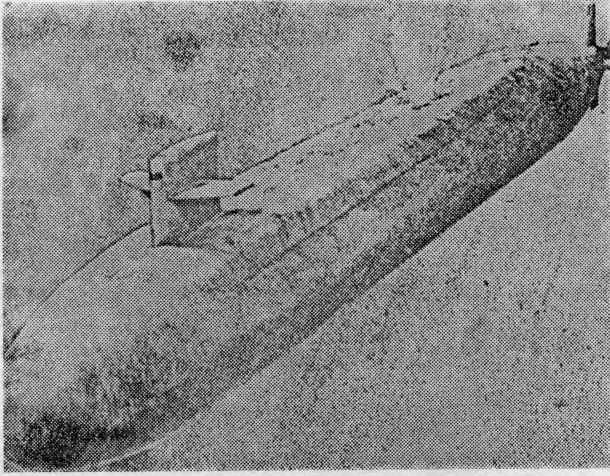
MARINE OILS

World-wide 24 hours Supply
and technical service

Please contact:
The Burmah Oil (Deutschland) GmbH
Castrol Marine Division
Esplanade 39, 2000 Hamburg 36
Phone: 04035941
Telex: 213676

Our Agent in Yugoslavia:
Transjug Rijeka
Tršćanska 8
RIJEKA
Phone: 311 11
Telex: 24115

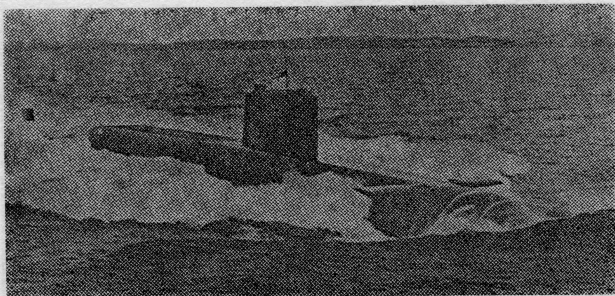
Raketna podmornica na nuklearni pogon
vrste »OHIO« (»Trident«) — SAD

pružanje usluga pomorskim snagama SSSR-a na putu iz Crnog mora za istočno Sredozemlje.

Od kada je Španjolska (5. VI 1982) postala 16 član NATO-pakta ovaj je savez ojačao vojne potencijale (za još oko 350.000 vojnika) i još bolje osigurao već ranije postojeće važne i razvijene pomorske (Rota) i zrakoplovne baze (Madrid, Sevilja) i one na Balearskim otocima za potrebe 6. flote i snaga SAD. Najave socijalističke vlade o istupanju Španije iz NATO-pakta mogle bi umanjiti stečene prednosti ovog saveza u zemlji koja svojim mostobranima u Ceuti i Melilli na sjevernoj marokanskoj obali, Balearskim otocima i sa mogućnošću da kontrolira Gibraltarska vrata (širine 14 km) predstavlja »ključ« od višestrukog značaja.

Nesvrstani Cipar, na kome Velika Britanija ima svoje baze, položajem i postojećim vojnim instalacijama NATO-pakta predstavlja najveći prirodni nosač aviona. Borbenim avionima i raketama s ovog otoka moguće je dostići ciljeve na teritoriji Turske, Sirije, Jordana, Libanona, Izraela, Iraka, Egipta, Irana, južnog i kavkaskog dijela SSSR-a. Baze na Cipru i Gibraltaru, koji Španjolska traži da joj se vrati, jedino je što je još preostalo od nekadašnje kraljice mora V. Britanije, koja je ostala i bez baza na nesvrstanoj Malti.

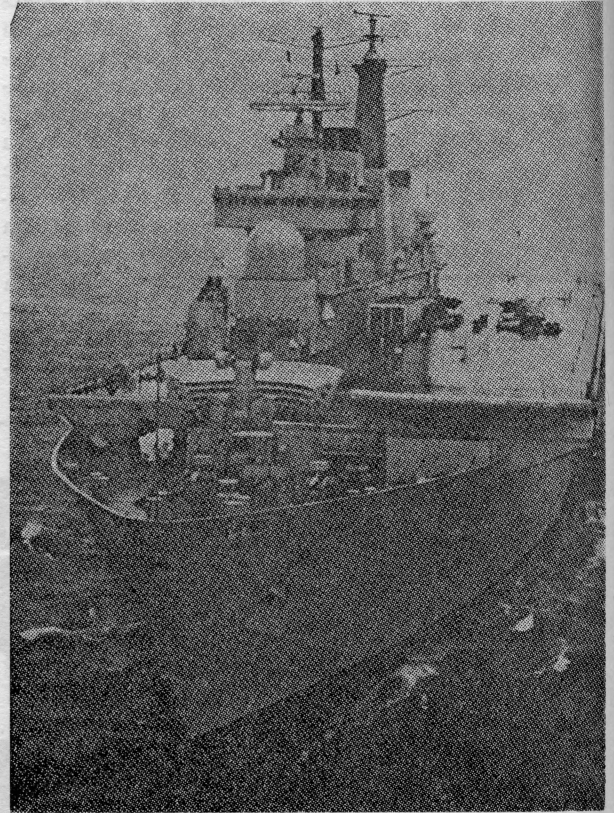
Nesvrstana Jugoslavija prekida geografski kontinuitet južnog područja NATO-pakta i zajedno s Albanijom zauzima bočni položaj u odnosu na dvije

Raketna podmornica na nuklearni pogon
vrste »RESOLUTION« — Velika Britanija

članice ovog pakta (Grčku i Italiju). Preko Jugoslavije vode važni strateški pravci iz Evrope prema Bliskom istoku, Sredozemlju, Sjevernoj Africi i obratno. Njena pomorska pozicija na ovom moru je takva da ono što se na njemu događa ili bi se moglo dogoditi je od neposrednog interesa i utjecaja na sigurnost SFRJ. Svojim položajem i miroljubivom i nesvrstanom politikom protiv konfrontacije blokova i podjele sfera utjecaja, stranih vojnih baza na tuđim teritorijama, Jugoslavija je nezamjenjivi faktor mira i stabilnosti na ovom području.

Albanija zauzima značajan položaj na ulazu u Jadransko more (razdaljina Valona — Otrant iznosi 75 km). Njen teritorij svojim položajem i karakte-

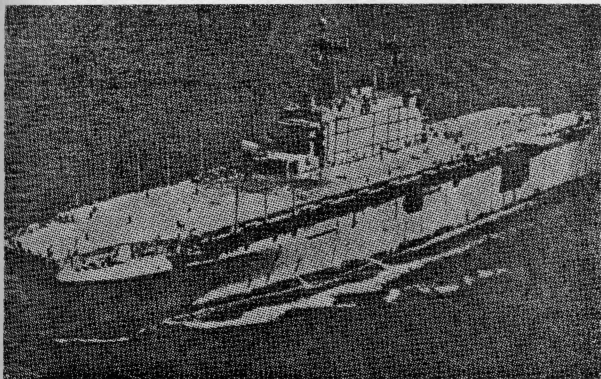
Krstarica — nosač helikoptera i aviona na vertikalno
polijetanje vrste »INVICIBLE« — Velika Britanija

ristikama može poslužiti kao pogodan prostor kako za prodiranje u dubinu Balkanskog poluotoka, tako i za učvršćenje pozicije na Jadranu, odnosno Sredozemlju, pa je iz tih razloga Albanija u prošlosti bila meta nadmetanja imperijalističkih sila u sklopu njihove borbe za Balkan i šire. U novije vrijeme postaje, prije svega vlastitim provokativnim ponašanjem protiv SFRJ, kršeći osnovne principe OUN, sve primamljivija točka oko koje se »predu« strateški planovi velikih sila pa se ne bi mogla isključiti ni mogućnost, ako Albanija nastavi sadašnju politiku, da postane žandar neke velike sile.

Navedene zemlje, osim Cipra, uglavnom raspolazu ratnim mornaricama, zavisno od potreba obrane njihovih vlastitih interesa na moru, dok se takva konstatacija ne bi mogla, osim za Izrael i Egipat,

dati i za ratne mornarice drugih zemalja Sredozemlja, koje ovom prilikom nisu spomenute.

Valja napomenuti i to da SAD imaju svoje baze i u Portugalu na Azorskim otocima na samom prilazu Sredozemlju, zatim u Maroku (Kenitra) i oslonce u Izraelu s vrlo razvijenom infrastruktrom. Sve to upućuje da SAD i dalje imaju vrlo čvrste pozicije na Sredozemlju i da ih nastoje još više učvrstiti. Međutim, kako tok događaja ukazuje, bezrezervna podrška agresivnom Izraelu slabi pozicije SAD u Sredozemlju. Takva »vruća igra« neizvjesna je po mogućim zapletima i posljedicama i za njene protagoniste.

Desantni nosač helikoptera vrste »TARAWA« — SAD

Zemlje Sredozemlja pritisnute nadmetanjem blokova izložene su i čitavoj skali raznih pritisaka i intenzivnim oblicima specijalnog rata, što u znatnoj mjeri otežava njihov položaj, naročito ako nisu dovoljno odlučne u borbi za vlastitu unutrašnju stabilnost.

Snage suradnje i mira

Veoma veliki broj činilaca upućuje na to da je situacija na Sredozemlju, kad je riječ o miru i sigurnosti, više nego uzavrela i da se ne naziru u bližoj perspektivi ozbiljniji znaci smirivanja.

Može se očekivati da će provedba u život Konvencije o pravu mora (usvojena krajem 1982) povećati različitost interesa za eksploataciju bogatstva podmorja ovoga regiona, uključujući u to i zemlje koje nemaju prirodan izlaz na to more, ali su na njega upućene.

Na suradnju između zemalja Sredozemlja, pored već istaknutih problema, upućuju i druge životne potrebe naroda ovog kraja. Ovo je more izloženo propadanju uslijed velikog zagađenja. Polucije iz oko 120 velikih gradova stalno zagađuju ovo usko more teškim metalima, naftom, pesticidima i dr. Taj se problem može riješiti uspješnom akcijom potpisnica Barcelonske konvencije čiji je član i SFRJ. Mnogi projekti od značaja za razvoj ovog područja (kao npr. produbljivanje i povećanje kapaciteta Sueskog kanala) se odlažu ili ne ostvaruju. Za sve je to potreban mir i suradnja država na ravnopravnim osnovama, čemu će pridonijeti i VI konferencija UNCTADA u Beogradu i 38. zasjedanje Generalne skupštine UN rujna u New Yorku.

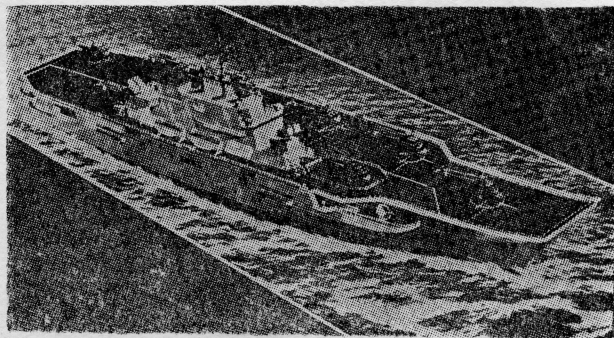
Već godinama SFR Jugoslavija i ostale nesvrstane zemlje ovog područja podvlače najužu povezanost kretanja u Evropi za zbivanjima u Sredozemlju i obratno. Iz toga proizlazi da se mir i stabilnost Sredozemlja ne može promatrati izdvojeno od šireg kompleksa detanta i sporazumijevanja u Evropi. Zar krajem 1982. godine, kad je svijet kao rijetko kada bio na rubu rata kojim se i dalje kreće, nije upravo na području Sredozemlja taj rub bio, pa i ostao, najbliži stvarnom ratu?! Odlučan stav nesvrstanih zemalja Sredozemlja, kojima se pridružuje i inicijativa socijalističke vlade Španjolske, Grčke i progresivnih snaga ovog područja, da se Sredozemlje pretvori u bezatomsku zonu mira i ukidanje vojno-pomorskih baza, ukazuje na prave izlaze.

I ostale nesvrstane zemlje svijeta pružale su podršku miru i suradnji na Sredozemlju (u Lusaki 1970, u Alžiru 1976, Havani 1979), smatrajući to neophodnim za mir u svijetu. One su to posebno istakle na VII samitu u New Delhiu. Nedavno se i Predsjedništvo SFRJ založilo za pretvaranje Balkana u nenuklearnu zonu i Sredozemlja u zonu mira i suradnje. Sve se to čini u cilju prevladavanja kriznih situacija, izbjegavanja sukoba među nesvrstanim zemljama i uklanjanja postojećih žarišta i nadmetanja izvansredozemnih sila u ovom području — u skladu sa principima OUN.

Konferencija progresivnih partija i pokreta Sredozemlja, koja okuplja predstavnike 24 partija i pokreta iz 16 zemalja (osim NR Albanije), razmatrala je (u svibnju 1982. u Alžiru) aktualna pitanja sigurnosti, mira i suradnje zemalja Sredozemlja i ukazala na sudbinsku povezanost naroda ovog područja i na opasnosti pogoršanja međunarodne situacije, posebno na sve veću trku u naoružanju. To je ponovo potvrđeno na sastanku u Ateni (28. i 29. travnja 1983), gdje je također izražena spremnost progresivnih i demokratskih snaga ovog područja da se bore za oslobođenje Sredozemlja od stranog miješanja i njegovo pretvaranje u zonu mira.

U svemu tome nesvrstanoj je Jugoslaviji dato posebno priznanje i veoma velika uloga da bude domaćin slijedeće konferencije naprednih partija i pokreta Sredozemlja.

Glavni činioci sigurnosti SFR Jugoslavije, kad je u pitanju uzavrelo Sredozemlje, a i inače, mogu se najkraće istaći time da oni prije svega leže u

Vizija talijanskog nosača helikoptera »Giuseppe Garibaldi«

stabilnoj unutrašnjoj situaciji, jačanju ekonomskog potencijala zemlje, u čemu pomorstvo ima veoma značajnu ulogu. Zatim u jačanju i daljem razvijanju cjelokupnog sistema općenarodne obrane i društvene samozaštite na jadranskom pomorskom bojištu.

Uz sve to od izuzetnog je značaja dalja puna angažiranost Jugoslavije u realizaciji Dokumenta VII samita nesvrstanih. U tom pogledu SFRJ uživa veliki ugled zaslugom predsjednika Tita, ne samo u pokretu već u svijetu uopće, kao provjereni, istinski i nepokolebljivi činilac stabilnog i trajnog mira.

MEDITERANSKA PLOVIDBA KORČULA

DIREKCIJA — KORČULA

Telegram: Mediteranska Korčula
Telex: 27528 YU MEDKOR
Telefoni: centrala 81-154-7 (4 linije)

RASPOLAŽE SPECIJALNIM BRODOVIMA HLADNJAČAMA ZA PREVOZ LAKO POKVARLJIVIH TERETA PO SVIM MORIMA SVIJETA,

ODRŽAVA REDOVITU LINIJU JADRAN — SJEVERNA I ZAPADNA AFRIKA, ŠPANJOLSKA I KANARSKI OTOCI,

SUVREMENIM TRAJEKTOM ODRŽAVA VEZU KORČULA — KOPNO,

VRŠI USLUGE PRIJEVOZA PITKE VODE.

